

ULUS DEVLETİN SİYASAL MEŞRUIYETİ: Küreselleşmenin Yansımaları

Davut Ateş
Dr., Araştırmacı
atesdavut@yahoo.com

POLITICAL LEGITIMACY OF NATION STATE: Reflections of Globalization

Özet

Küreselleşen dünyada bireysel, yerel ve küresel taleplerin hepsinin en önemli hedefi ulus devlet olarak görünmektedir. Kim ne talep ediyorsa öncelikli muhatabı ulus devlet olmaktadır. Birkaç yüzyıllık evrimi içerisinde ulus devletin edindiği güç ve vatandaşlarına sunmuş olduğu hizmetler ona çok önemli meşruiyet temelleri sağlıyordu. Halbuki bugünkü gelişmeler, ulus devletin gücünün ve meşruiyetinin aşınma arefesinde olduğu izlenimini veriyor. Ancak, bu yeni gelişmeyi –ulus devletin küresel sistemdeki yerini ve yeni meşruiyet temelini– anlamlandırabilecek kavramsal araçlar henüz tam olarak keşfedilmiş değildir. Bu çalışmada, ulus devletin değişen meşruiyet temelini kavramlaştırılmasına katkı sağlamak amacıyla, liberal demokratik meşruiyet unsurları gözden geçirilecek; küresel durum, siyasal meşruiyetin evrimi ve bugün içinde bulunduğumuz ortamda ulus devletin gücünü ve siyasal meşruiyetini ciddi tartışmaya açan başlıca aktörlerin talepleri ve bunların siyasal meşruiyet üzerindeki etkileri incelenecek, sonuçta da siyasal meşruiyetin evriminde küreselleşmenin yeni bir aşama olduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Ulus Devlet, Küreselleşme, Siyasal Meşruiyet, Liberal Demokrasi, Kapitalizm.

Abstract

The most important target of all individual, local and global demands seems to be nation state in the globalized world. The primary counterpart becomes nation state when whoever demands what. Its centralized power it gained during last few centuries and its services provided to its citizens were preparing a very legitimate base for its actual existence. However, current developments imply that its power and legitimacy are in the eve of depreciation. But, conceptual instruments have not been discovered yet in order to describe the new development –location of nation state in global system and new basis of its legitimacy–. In this essay, to contribute to the conceptualization of changing legitimacy basis of nation state, elements of liberal democratic legitimation will be reviewed; global context, evolution of political legitimacy and demands of main actors that might open the power and legitimacy of nation state to serious

discussion and their impact on political legitimacy will be examined, and consequently it will be argued the globalization is a new phase in the evolution of political legitimacy.

Keywords: Nation State, Globalization, Political Legitimacy, Liberal Democracy, Capitalism.

1. Giriş

Son birkaç on yıldır yoğunluk kazanan küreselleşme tartışmalarında ulus devlet merkezi bir konumda bulunmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri kuşkusuz siyasal meşruiyetin sorunsallaştırılmış olmasıdır. Zira, küresel ortamda ortaya çıkan küresel ve yerel güçler ulus devletin geleneksel birçok işlevini sınırlandırmaya, kimi zaman da onun yerine geçmeye başlamıştır. Bunun doğal sonucu olarak da ulus devlet, yükselen yeni taleplerin önünde geleneksel haliyle bir engel olarak görölmeye başlanmıştır. Örneğin küresel kapitalizmin ölçek ekonomisini genişletmekteki ısrarı, liberal-kapitalist ideoloji tarafından ulus devletin bu yeni gelişmenin önündeki yegane engel olarak sunulmasına neden olmaktadır. Ya da etnik veya dini temelde yerel/kültürel özelliklerin bireylerin kimliklerinde daha gösterişli bir yer elde etmeleri, ulusal kimliğin önemi ikinci plana itmeye başlamıştır.

Küreselleşme, kapitalizmin ve ulus devletin tarihiyle denkleştirilebilecek bir geçmişe sahiptir. Ancak, süreç, bugün gelmiş olduğu durum itibariyle, hem ulus devletin geleneksel rol ve işlevlerinde hem de siyasal meşruiyetin temellendirilmesinde köklü dönüşümlere neden olabilecektir. Devletin yeniden şekillenen yapısı ekseninde kavramlaştırılacak siyasal meşruiyeti irderlerken, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler kuramlarındaki ulus devlet varsayımlarında da da köklü dönüşümlerin ortaya çıkabileceği açıktır.

Küreselleşme, farklı süreçleri ve aktörleri ile ortaya çıkarmış olduğu dünya çapındaki tek zemin ekseninde, ekonomik ilişkilerin yoğunlaşmasını, bilgi akışının fiziki sınırları kolayca aşmasını, kimlik ve kültür alanlarında yeni referans noktasını, küresel sorunların bütün insanlığın ortak sorunu haline gelmesini ifade etmektedir. Süreç, her ne kadar belirli alanlarda ortaklık ve tekipleştirmeyi ifade ediyor görünse de, başka alanlarda farklılaşmayı ve yeni kimlik arayışlarını da beraberinde getirmektedir.

Küreselleşmenin modernitenin bir devamı olduğu yönündeki iddiaların (Giddens, 1990:55-58) geçerliliğini bir kenara bırakırsak,

küreselleşme her şeyden önce ortak bir zemin veya ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortak zemin kimilerine göre ortak bir küresel bilincin yeşermesini ifade ederken (Robertson, 1992:1-2), kimilerine göre büyük güçlerin dünya çapında yeni hükümler alanı oluşturmaları için güncel işbölümü olarak algılanmakta (Amin, 1997:31), kimilerine göre de farklılıkların tanınması anlamında ortak bir çerçeveyi çağrıştırmaktadır (Connolly, 1995:88-90).

Bütün bu ortaklıklar ve farklılıkların bir şekilde kesiştiği zemin olan küreselleşme içerisinde ulus devlet, bugün gelinen nokta itibarıyla, gözlerin çevrildiği en önemli hedeflerden biri haline gelmiştir. Ulus devletin tartışmaların merkezinde bulunuyor olması sahip olduğu kapasite veya yetenekten daha çok aciziyetinden kaynaklanmaktadır (Cable, 1995). Yüzyıllardan beri ideal siyaset ve toplum düzeninin biricik ifadesi olarak bu alanda tekel konumunda bulunan ulus devlet paradigmasının var olma gerekçelerinin, küresel ilişkiler ağına köklü bir şekilde sorgulandığına tanıklık ediyoruz. Bu köklü sorgulamaların dayandığı ve ulus devlet için hassas olan nokta ise siyasal meşruiyetin sorunsallaştırılmış olmasıdır.

Ulus devletin küreselleşme tartışmalarındaki merkezi konumunun en önemli nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkan siyasal meşruiyetin sorunsallaştırılmasının geleneksel meşruiyet kuramlarında önemli değişimlere yol açması beklenmektedir. Önümüzdeki muhtemel değişimlerin daha iyi kavramlaştırılmasına katkı sağlamak amacıyla, modern devletin liberal demokrasi çerçevesinde gelişen siyasal meşruiyetinin tarihsel gelişimi de göz önünde bulundurularak, bu çalışmada, geleneksel meşruiyet temellerinde köklü kaymalara veya dönüşümlere neden olabilecek belli başlı dinamikler irdelenecek ve siyasal meşruiyetin ne tür kavramlaştırmalara ihtiyaç duyabileceği incelenecektir.

Bu çerçevede, öncelikle liberalizm ve demokrasi kuramlarında ulus devletin sahip olduğu meşruiyet temellerine değinecek, daha sonra uluslararası ilişkiler kuramları açısından ulus devletin meşruiyet zemini açıklığa kavuşturulacak, ardından, ardından siyasal meşruiyetin tarihsel evrimi gözden geçirilecek, ve son bölümde de küresel ilişkiler ağına ulus devletin meşruiyetini sarsan belli başlı eğilimler ortaya konarak küreselleşmenin siyasal meşruiyetin evriminde yeni bir aşama olduğu gösterilmeye çalışılacaktır.

2. Siyasal Meşruiyet ve Liberal Demokrasi

Batıda olgunlaştığı şekliyle modern ulus devletin siyasal meşruiyeti (Barker, 1990:69) liberal ve demokratik değerler etrafında

vücut bulmuştur. Klasik liberal kuramda devlet, temel haklar olan yaşam, mülkiyet ve özgürlüğü korumakla görevli asgari şartlarda belirlenmiş ortak kamu otoritesi olarak tanımlanmıştır (Locke, 1964:66). Sözkonusu ortak kamu otoritesinin açık veya gizli toplumsal bir mutabakat ile belirleneceğı varsayılmıştır. Devletin gelişimi süresince bireyin sürekli olarak önem kazandığı ve çağdaş liberal kuramda, her ne şekilde olursa olsun, bireyin devletten önce geldiğı ve bireysel temel hakların kesinlikle devletin yüce idealleri uğruna kurban edilemeyeceğı en önemli varsayımlardandır. Bireyin düşünce ve hareketlerinde, kendi çıkarını en iyi bilen olarak, akılcı bir şekilde davranacağı kabul edilmiştir (Mill, 1993; Held, 1996:95).

Liberal kuram toplumdaki adaletin ancak bu şekilde oluşturulacak bir devlet aracılığı ile gerçekleştirilebileceğini, ne doğal durumun ne de müdahaleci devlet anlayışının adaleti sağlayamayacağını varsaymıştır. şimdi bu paradigma küresel ortama uyarlanmaya çalışıldığında, aşılması güç kuramsal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Liberal kuramdaki özgürlük ve adalet varsayımının, varlıklılar ile yoksullar arasındaki fırsat eşitsizliğı nedeniyle ulus devlet dahilindeki bir toplumda bile ne kadar makul olduğu konusundaki soru işareti bir kenara bırakılırsa, küreselleşen ortamda bu tezlerin savunulması, ekonomik küreselleşmenin sözcülüğüne soyunmak olacaktır. Böyle bir durumda devlet, küresel sermayeye yerel güvenlik sağlayan, ancak yerel insanların hareket özgürlüklerini kısıtlayan bir yapıya dönüşecektir.

Halbuki, liberal kuram, toplumsal mutabakat varsayımını dünya ölçeğinde dillendirmeye çalışabilir, böylece küresel durumda en azından hakemlik yapacak küresel bir kamu otoritesinin gerekliliğini vurgulayabilirdi. Ulus devlet, tarihsel oluşum sürecinde her ne kadar liberal kuramın geliştirmiş olduğu öngörülerden hareketle, önemli bir meşruiyet alanı oluşturmuşsa da, liberal kuramın küreselleşme süreci içerisinde ulus devletin meşruiyetini önceki yüzyıllarda olduğu gibi güçlü bir şekilde ayakta tutacak yeni araçlar bulması oldukça zor görünmektedir. Zira, küreselleşmenin itici gücü konumundaki ekonomik gelişmeler, ulus devleti güncel meşruiyetini ekonomik liberalizmle sağlamaya itmektedir. Ancak, böyle bir tercih onun küresel veya yerel sorunlarla başa çıkabilme kabiliyetini de azaltmakta ve meşru zeminini kaydırmaktadır.

Bir taraftan, ekonomik liberalizm ulus devletin ekonomi alanındaki en temel kabul edilen işlevlerini ortadan kaldırırken, diğer taraftan siyasal olarak liberalizm ulus devleti yalnız bırakmaktadır. Yalnız bırakmanın nedenleri liberalizmin, küreselleşme süreci içerisinde daha çok ekonomi

alanı ile özdeşleştirilmesi ve bu kuramın Kant'ın idealinde bulunan kozmopolitan bir dünya toplumuna geçişi (Kant, 1991) siyasal yönden ele almaktaki başarısızlığıdır. İleri düzey kapitalizmle işbirliği yapılırken, ulus devletler siyasal yönden sanki hala onsekizinci veya ondokuzuncu yüzyıl ulus devletleri gibi düşünölmekte ve yerel düzeyde küresel kapitalizme güvenlik araçları olarak organize edilmeye çalışılmaktadır. Halbuki liberalizmin, temel haklar, adalet, güvenlik, özgürlük gibi en temel değerlerini artık küresel ilişkiler ağı çerçevesinde değerlendirmesi gerekmektedir.

Liberalizmin küresel kapitalizm ile işbirliği halinde ulus devletin siyasal varlığının devam ettirilmesi yönündeki çabası devam ederken, klasik ulus devlet modeline meşruiyet temeli hazırlayan diğer ikinci önemli olgu olan *demokrasi idealinin* de liberalizm ile benzer bir konumda olduğu görölmektedir. Klasik anlamıyla demokrasi ideali, bireylerin kendi kaderleri hakkında bir bütün olarak kamu alanındaki karar verme sürecine katılımlarını ifade eder. Modern dönemde bunun uygulaması temsil ve çoğunlukla karar alma yöntemleriyle yapılmaktadır.

Son dönemde dillendirilen müzakereci (Habermas, 1975) ve radikal demokrasi (Laclau ve Mouffe, 1985) gibi çağdaş yaklaşımlar da tam bu noktada münakaşacı çoğulculuk ve partizan politikası (Mouffe, 2000, 2005), katılım ve temsil (Connolly, 1991) gibi ilkeler etrafında şekillenmiş ve bunların ideal olarak nasıl sağlanabileceğine yoğunlaşmıştır.

Habermas'ın müzakereci demokrasi modeli tarafından ön plana çıkarılan ve bireyler arasındaki akılcı iletişimin sonucu olarak siyasal sürece katılım, ve nihayetinde ortak bir fikre (oydaşma) varma (Habermas, 1975) çağdaş demokrasinin en temel ilkelerinden kabul edilmektedir. Ancak, bu idealdeki akılcı iletişim, oydaşma, müzakere gibi kavramların kuramsal düzeyde ne kadar göreceli olabildiği düşünöldüğünde, Habermas'ın kuramı biraz muğlak kalmaktadır. Akılcı iletişim tezi aslen doğal durum ilkesini andırmaktadır. Yani, bireylerin kendi çıkarlarını ve önceliklerini en iyi bildiği, bunları açıkça ifade edebildiği ve bu çerçevede diğer bireylerle iletişime geçtiği, bunu takip eden bir müzakere sonucunda da ortak ilkelerin belirlendiği bir durumu. Halbuki, zihinleri çeşitli söylemlerle bulandırılmış günümüz bireylerinin böyle saf bir şekilde akılcı hareket etmesini varsaymak ütöpik beklentilerin ifadesi gibidir. Zaten bu durum radikal açılımlar tarafından ciddi şekilde eleştirilmiştir.

Marxist kuramı post-modern ortama uyarlama ve devrimin hala imkan dahilinde olduğunu gösterme çabası içerisinde Mouffe ve

Laclau'nun çalışmaları ise liberal demokrasinin günümüzdeki işleyiş biçimine, Gramsci'nin "hegemonya" çözümlemesinden, Derrida'nın "söylem" incelemelerinden ve Foucault'nun "güç" kavramından faydalanarak, ciddi eleştiriler getirmişlerdir. Klasik Marxizmin kabaca işçi ve burjuva sınıfı analizinin günümüz toplumları için taşıdığı yetersizlikleri aşabilmek amacıyla, demokratik siyasette ihtilafların kaçınılmaz olduğu (Mouffe ve Laclau, 1985), bunların toplumsal sınıflar arasında düşmanlıklara neden olduğu, düşmanlıkların da iyi organize edilmiş anlamlar bütünü olarak tanımlanabilecek söylemler üzerinden ve belirli bir hegemonya içerisinde yürütüldüğü, meşruiyetin hegemonya tarafından organize edildiği, hegemonya ile birlikte meşruiyetin de sabit ve durağan değil yeni talepleri içselleştirebilen ilerlemeci ve bütünleştirici bir nitelikte olduğu (Mouffe ve Laclau, 1985) öne sürülmüştür. Öyleyse, yapılması gereken şey radikal demokratik bir siyaset anlayışı benimsemek, liberal söylemin ve hegemonyanın biricik doğru olmadığını kabul etmek, ihtilafların çoğulculuğu zorunlu kıldığını görmek, liberalizmin özel diye tanımlanan bir kısım insani nitelikleri kamu alanından çıkarma girişimlerine karşı durmaktan geçmektedir. Zira insanla ilgili herşey siyasetin ve onun yürütüldüğü demokratik ortamın ayrılmaz parçalarıdır.

Radikal demokratik açılımın post-modern Marxist versiyonu, her ne kadar gelişmiş batı toplumları için devletin meşruiyeti, insanların nesneleştirilmesi ve devrimin muhtemel olması konularında birçok şey ifade ediyor olsa da, küreselleşmenin getirmiş olduğu dünya ölçeğindeki yapının ulus devletlerin meşruiyetini yeniden inşa edici eğilimlerini anlatmaktan uzak görünmektedir. Ayrıca, çoğulculuk ve farklılık gibi kavramlar küresel ölçekte vuku bulan eşitsizlik, adalatsızlık ve nesneleştirme gibi sonuçları muğlaklaştırmakta ve göreceli hale getirmekte, radikal demokrasinin küresel ölçekte uygulanabilir olmasını imkansızlaştırmaktadır.

Çağdaş demokratik yaklaşımlardan kimlik/farklılık üzerinde vurgu yapan ve bu kapsamda katılım ve temsil gibi ilkelerin yeni dönemdeki uygulama alanlarını açımlayan diğer bir yorum ise kimlik/kültür politikalarına ilişkindir. Katılım, karar vericilerin belirlenmesi sürecine her aşamada katılımı ifade etmektedir. Sadece seçim dönemlerinde oy kullanarak bireyleri temsil edecek ve onların kaderine karar verecek temsilcilerin seçilmesi, gelişen çağdaş söylemde katılımın sadece bir unsurunu ifade etmektedir. Çağdaş demokrasi yaklaşımlarındaki temsil ilkesinden anlaşılması gereken ise, farklılıkların kamu alanında özgürce kendilerini ifade edebilmesidir. Bu açılımda, farklılık merkezi bir

konuma sahiptir. Zira, farklılık nedeniyle müzakere, seçim, katılım ve mutabakat vardır. Eğer farklılıklar olmasaydı demokrasiye de gerek kalmazdı (Connolly, 1991:9).

Küreselleşme süreci içerisinde insanların geleneksel kimliklerini ve kültürlerini yeniden canlandırma çabası içerisinde olduğu ve bu yerel farklılıkların tanınmasının güçlü bir şekilde dayatıldığı bir dönemde, kimlik/kültür merkezli demokrasi açılımı daha anlamlı bir konuma gelmektedir. Zira, klasik ve modern uygulamalarda, temsil sadece yönetilenlerin yöneticiler tarafından temsil edilmesini ifade ediyordu. Halbuki, yeni yaklaşım, temsilin sadece kamusal yönetim anlamına sıkıştırılmasına karşı çıkmakta ve temsilin kamu alanında bütün farklılıkların tanınması şeklinde algılanmasını ön plana çıkarmaktadır. Elbette burada ifade edilen temsil tanınmayı içermektedir. Tanınma bir bütün olarak, siyasal, hukuksal, toplumsal ve kültürel boyutları ile ele alınan bir konudur. Farklıkların her yönüyle tanınmasının talep edilmesindeki temel esri ise toplumdaki bireylerin sahip oldukları fırsatların eşit hale getirilmesidir. Çok yönlü bir tanınma olmadığı sürece, sadece hukuksal düzeyde kanun önünde bir eşitlik anlayışının pek de fazla bir anlamının olmayacağı varsayılmaktadır. Klasik demokrasi uygulamalarında eşitlik ilkesi, kanun önünde herkesin eşit olması ve bu eşitliğin yöneticilerin belirlenmesinde de eşit oy hakkı yoluyla uygulanmasını öngörmekteydi. Farklılıkların tanınması üzerinde ağırlıklı olarak durulması aslında klasik demokrasi uygulamalarında ortaya çıkabilen çoğunluğun despotluğuna izin vermemeyi amaçlamaktadır.

Bir bütün olarak demokrasiye çağdaş yaklaşımlar -müzakereci, radikal, kimlik/kültür-, farklılık, tanınma, eşitlik, çoğulculuk, söylem inşası ve hegemonya gibi konularla demokrasi kuramına yeni açılımlar getirmiştir. Bu yeni açılımlar, küreselleşme süreci içerisinde ulus devletlerin en temel değerleri kabul edilen birlik, topraksal bütünlük ve egemenlik gibi kavramlarla derin bir şekilde çelişebilecektir. Zira, kültürel farklılıkların her yönüyle tanınması bir süre sonra ulus devletin topraksal bütünlüğünü tehdit edebilir bir duruma gelebilecektir. Ayrıca, çoğulculuk ilkesi çoğunluğun despotluğunu önleme amacı taşıırken, diğer taraftan toplumdaki göreceliliği artırabilecek, bu da ulus devletin birliğini bozabilecektir. Her durumda, yeni demokrasi yaklaşımları küreselleşme içerisinde ulus devletin meşruiyet temelinde önemli kaymalara neden olabilecektir. Buna rağmen çağdaş demokrasi yaklaşımları liberal kuramdakine benzer eksiklikler taşımaktadır. Karar verme sürecine her aşamada katılım ve farklılıkların kamu alanında temsili üzerinde bu kadar yoğunluklu olarak duran bu yaklaşımlar, küresel duruma ilişkin bir öneri veya eleştiri getirememektedir.

Yeni yaklaşımların üzerinde durduğu nokta mevcut ulus devlet yapılarındaki katılım ve temsili ifade etmektedir. Halbuki, küresel ilişkiler ağı ile herhangi bir ulus devletin uygulamaları birbiriyle yakından ilintilidir. Yani, bireylerin özgürlüğu için katılım gündeme getirilecekse, bu katılım küresel güç ilişkilerine katılımı da içermelidir. Aynı şekilde, bireylerin kimliklerinin ve farklılıklarının özerkliği gündeme getirilecekse, farklılıkların temsili küresel ortamdaki temsili de içermelidir. Çağdaş demokrasi yaklaşımlarının, tıpkı siyasal liberalizm gibi, kozmopolitan vizyondan yoksun olduğu ortaya çıkmaktadır. Burada sözü edilen kozmopolitan vizyon yoksunluğu, liberalizm veya demokrasi idealinin kendi içlerinde bütün insanlara hitap edici evrensel iddialar taşıyor olmaları değil, bugünün dünyasında küredeki genel düzen, adalet, dağıtım, temsil ve güvenlik gibi konulara küreyi kapsayıcı bir bakış açısı veya çözümler dizini getirememeleridir. Böyle bir bakıştan yoksun olan öneriler, uzun bir tarihi geçmişe sahip liberal-demokratik batılı toplumlar tarafından başarılı bir şekilde içselleştirilebilirken, dünyanın kalan kesimi için istikrarsızlaştırıcı bir unsur taşımaktadırlar. Elbette bu istikrarsızlaştırmanın sadece olumsuz anlamda kullanılması yanılıcı olacaktır. Batı modeli ulus devlet yapısını taklit etme peşinde koşan gelişmekte veya gelişmemiş ülkelerde çağdaş demokratik talepler, bu ülke yönetimlerinin daha fazla demokratikleşmesine de katkı sağlayabilecek, Held tarafından dillendirilen kozmopolitan demokrasiye geçişte (Held, 1995) yapıcı rol oynayabilecektir.

3. Egemenlik ve Uluslararası İlişkiler Kuramları

Liberal kuram ve çağdaş demokrasi söylemleri, küreselleşen dünyadaki bireyin beklentilerine ve değişen koşullarına sadece mevcut devletler yapısı içerisinde çok ciddi açılımlar getiriyor olsalar da, küresel güç ilişkileri ve yükselen küresel bilinç çerçevesinde ulus devletlerin rol ve işlevlerinin muhtemel küresel kamu otoritesine yönelmesi veya katılım ve temsilin küresel alanda sağlanması yönelik köklü öneriler getirmemektedirler. Aynı şekilde uluslararası ilişkilerin anarşik yapısına -uluslararası merkezi bir hükümetin bulunmuyor olması- atıfta bulunan ve bu alandaki siyasetin çıplak bir şekilde güç politikalarından olduğunu savunan klasik uluslararası ilişkiler kuramlarının da (Waltz, 1979, 1959; Carr, 1946; Morgenthau, 1985) küreselleşmeyi kavramlaştırma ve bu bağlamda ulus devleti yeniden konumlandırma konusunda ciddi sıkıntılar taşıdığı görölmektedir.

Geleneksel olarak egemen ulus devletler arasındaki güç ilişkilerinin incelenmesi üzerinde yoğunlaşan uluslararası ilişkiler kuramları, egemenliği evrensel bir veri olarak kabul etmiş, bu bağlamda da iç ve dış, birincil ve ikincil konular gibi ayrımlara girmiştir. Halbuki küreselleşen dünyada, ekonominin siyasetten daha önemsiz olduğunu iddia etmek veya ülke içi konuların diğer ülkelerdeki gelişmelerden soyutlanmış bir şekilde incelenebileceğini öne sürmek gerçekçi olmayacaktır. Üstelik geleneksel uluslararası ilişkiler kuramları bu nedenle her zaman mevcut devletler sisteminin meşrulaştırıcı kuramsal çerçevesi olarak suçlana gelmiştir.

Küresel ortamda geleneksel uluslararası ilişkiler kuramlarının bu açmazlarının gözler önüne serilmesine ve gerçeğin hiç de bize anlattığı gibi olmadığını gösterilmesine ilişkin en önemli çaba eleştirel düşünürlerden gelmiştir. Özellikle metinsellik (textualism) tartışmalarını gündeme taşıyan eleştirel kuramcılar (Ashley ve Walker, 1990), Machiavelli'nin Prens'inin (Machiavelli, 1988) geleneksel olarak tek yönlü bir okuma sonucu yorumlandığını, aslında bu metnin farklı bir şekilde okunabileceğini ve yorumlanabileceğini göstermişlerdir.

Bu açıdan bakıldığında, egemen devletlerin uluslararası ilişkilerde evrensel bir veri olarak kabul edilmesi veya devletlerin gücünün sadece askeri-siyasal göstergeler ile tanımlanabileceğinin iddia edilmesi biraz saçma kalmaktadır. Üstelik geleneksel kuramların uluslararası sistemdeki değişimleri açıklamadaki sıkıntıları da göz önünde bulundurulduğunda, devletler arası ilişkilerin değişmez kabul edilen varsayımlardan yola çıkılarak incelenmesiyle küreselleşmenin kesinlikle açıklanamayacağı ortaya çıkmaktadır.

Eleştirel kuramcılar dışında, her ne kadar geleneksel uluslararası ilişkiler kuramına bağlı kalmakla birlikte, bir kısım yorumcular geleneksel kuramda önemli kavramsal değişimler yaratabilmişlerdir. Bu bağlamda, sosyal bir ünite olarak devletin kimliğinin değişebileceği yönündeki incelemeler (Mercer, 1995) ve yine etkileşimcilik (interactionism) ve oluşumculuk (constructionism) üzerinde durulması (Wendt, 1992) ve uluslararası ilişkilerin tarihsel bir süreç sonucunda meydana geldiği ve tarihsel oluşum sürecinin devam ettiği, bu yüzden değişmez kabul edilen kavram ve verilerde her zaman değişiklik meydana gelebileceğinin gösterilmesi, uluslararası ilişkiler yaklaşımlarına yeni açılımlar getirmiştir.

Ayrıca, son olarak, ülkelerin demokratikleşmelerinin uluslararası sisteme olumlu yansıtacağını ve barışın daha iyi sağlanacağını savunan varsayımlardan hareketle demokratik barış tezine vurgu yapan eğilimler

ile politik-ekonomi alanında ülkelerin karşılıklı bağımlılığı konularına dikkat çeken kuramcılar (Keohane, 1984; Keohane ve Nye, 1989; Gilpin, 1987) küresel ortamda ulus devletin konumunun daha iyi anlaşılmasına yönelik katkıda bulunmuştur. Ancak, bütün bu yeni açılımcı girişimlere rağmen, küreselleşmenin kavramsallaştırılması ve bu süreç içerisinde devletin konumunun ve meşruiyet temellerinin yeni kavramsal dayanaklara oturtulması konusunda köklü girişimlerin olmadığı görülüyor.

Küresel yönetim anlamında (Held, 1995; McGrew, 1992) BM ve DTÖ gibi uluslararası kuruluşlar ve diğer ikili veya çok taraflı anlaşmalar hala devletlerin uluslararası sistemdeki meşruiyetlerini sağlayan ana mekanizmalar konumundadır. Bunların, sistemi kontrol eden büyük devletlerin bir dış politika aracı olduğu yolundaki güçlü iddialar (Waltz, 2000) dikkate alındığında, uluslararası ilişkiler kuramlarının mevcut kavramsal kabiliyetlerinin, içinde bulunduğumuz küresel ilişkiler ağında ulus devletin sahip olduğu meşru konumun veya bu konumda farklı güçlerin etkisiyle yaşanan kaymaların açıklanmasında kullanışlı olduğunu iddia etmek çok güçtür. Örneğin, etnistenin ağırlığının hissedildiği ve yeni devletçiklerin ortaya çıktığı, kapitalizmin yeni işbölümlerini zorunlu kıldığı, çevre kirlenmesi gibi küreyi ilgilendiren sorunların iyice belirginleştiği bir ortamda, geleneksel kuramlar veya onların güncel yorumları devletlerin egemenlik, birlik ve bütünlük gibi asli niteliklerini aşamamaktadır.

4. Siyasal Meşruiyetin Tarihsel Evrimi

Ulus devletin siyasal meşruiyeti her toplumsal olgu gibi bir tarihe sahiptir ve bu tarih içerisinde çeşitli evrimlere uğramıştır. Yaklaşık dört asırlık tarihi boyunca modern ulus devletin meşruiyet temeli, küresel ortama gelinceye kadar, dört temel aşamaya ayrılabilir. Her bir tarihsel aşama siyasal meşruiyet açısından önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Siyasal meşruiyetin geleceğinin tartışıldığı bir ortamda, onun tarihi evriminin de dikkate alınması gerekir. Zira, bundan sonraki duruma ilişkin yapılacak öngörüler bundan önce gerçekleşen fiili evrimle daha iyi aydınlanabilir.

Birincisi, asgari (minimal) düzey diye adlandırılabilen ilk dönemdir. Bu dönemde ulus devletin meşruiyet tanımlaması, modern öncesi kimi öğeleri taşımakla birlikte, düzen, güvenlik ve adalet kavramları etrafında şekillenmiştir. Bir ulus devlet, bunları sağlayabildiği takdirde meşru bir devlet olarak kabul edilmiştir. Bu ilk dönemde elbette siyasal meşruiyetin kaynağına ilişkin olarak, kralların Tanrı'nın

yeryüzündeki temsilcileri olduğu yönündeki ön kabul sürmekteydi. Ancak, siyasal meşruiyetin sonuçsal yansımaları açısından, modern kuramların temeli atılmıştır. Bu konuda en dikkat çekici klasik düşünürler Thomas Hobbes (Hobbes, 1991) ve Jean Bodin'dir (Bodin, 1992).

Bu dönemde ulus devletin üstleneceği rollere ilişkin ilk somut veriler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu somut işlevler, toplumda düzenin, adaletin ve güvenliğin sağlanmasıydı. Daha sonraki sosyal bilimciler tarafından kamu malları diye de tanımlanan ulus devletin bu temel işlevleri yer yer günümüzde de siyasal meşruiyetin özünü teşkil etmektedir. Hobbes'tan başlayarak liberal düşüncenin önemli özelliklerini taşıyan bu dönemde, devletin halkına sunacağı asgari hizmetlerin tanımlanması ön plana çıkmıştır.

İkincisi, temsil veya katılımcı olarak nitelendirilebilecek olan aşamadır. Özellikle, onyedinci ve onsekizinci yüzyıllara tekabül eden bu dönemde, vatandaşlar toplumu yönetecek kanunları yapma sürecine katılmaya başlamıştır. İlk olarak vergilendirme nedeniyle gündeme gelen bu talep, ilerleyen dönemde bütün vatandaşların en temel haklarından biri halinde gelmiştir. Böylece, temsil yöntemiyle ve vatandaşlarının katılımı ile yönetilen ulus devlet, meşruiyet temelini biraz daha genişletmiştir. Katılım ve temsil, ulus devlet yapısı içersine demokratik yönetim biçiminin dahil edilmesidir.

Demokratik yönetim tarzı, özellikle meşruiyetin kaynağı anlamında bir devrim yaratmış ve halkın, siyasal meşruiyetin biricik kaynağı olduğu düşüncesi yaygınlaşmıştır. Bu gelişme, meşruiyet kaynağına ilişkin olarak modern öncesi inançları tamamen bertaraf etmiştir. Modern ulus devletin en temel özelliklerinden kabul edilen anayasa, bir taraftan demokratik gelişmelerin bir sonucu iken, diğer taraftan da gizli veya açık toplumsal sözleşme üzerinde vurgu yapan liberal düşüncenin siyaset alanına yansımaları göstermektedir.

Üçüncüsü, Fransız devrimi ile başlayan ulusalcılık ideolojisidir (Gellner, 1997). Her ne kadar Fransız devrimi vatandaş kurgusu temelinde bir ulusalcılığa öncülük etmişse de, özellikle ondokuzuncu yüzyılda yaşanan Alman ve İtalyan birliklerinin kurulması sırasında, ulus devletin özelliklerine ulusal, kültürel ve etnik öğeler katılmıştır. Elbette buradaki etnik öğe Fransız devriminin sivil vatandaşlık anlayışına halel getirmemiş olmasına rağmen, ulus devletin ayırıcı bir özelliği ve meşruiyet kaynağı haline gelmeye başlamıştır. Ulusalcılık ideolojisi nedeniyle devlet, yeknesak özelliklerden oluşan bir vatandaşlar bütününe sahip olmaya çalışmıştır. Eğitim, kültür, zorunlu askerlik, ortak tarih ve ortak gelecek öğeleri üzerine kurulan bu akım, modern devletin

vazgeçilmez özelliklerinden biri haline gelmiştir. Zaten, ulus devlet tanımlamasındaki “ulus” kavramının modern devletin ayrılmaz bir parçası olmasını sağlayan da bu ulusalcı ögedir. Ulusalcılık, siyasal meşruyet kavramlaştırmasında önemli bir yer tutmaya başlamış, bu yüzden de çok uluslu imparatorluklar yıkılmaya ve yerlerini yeknesak uluslardan oluşan devletlere bırakmaya başlamıştır.

Dördüncü aşama, sosyal hakların ve refah uygulamalarının ulusal devletin bir yükümlülüğü haline geldiği aşamadır. Sınırlı çalışma saati, asgari ücret ve asgari çalışma yaşı gibi sosyal hakların temelleri ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında atılmış olmasına rağmen, ilerleyen dönemlerde genel grev ve toplu sözleşme hakları tanınmış ve İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde ise işsizlik ücreti, emekli sandıkları gibi alanlar sosyal haklara dahil edilmiştir. Refah politikaları ise daha çok yirminci yüzyılın ikinci yarısında uygulamaya konulan istihdamı artırıcı politikalar ile sosyal güvenlik ve sağlık sistemlerinin daha gelişmiş düzeye erişmesini ifade eden genel bir tanımlamadır. Sosyal haklar, son yüz elli yılda kaydedilen gelişmeler sayesinde modern ulus devletin siyasal meşruyetinin en önemli kaynaklarından biri haline gelmiştir.

Söz konusu dört kırılma noktasında da ulus devletin siyasal meşruyet temeli sürekli bir inşa halinde gelişmiştir. Bu, modern devletin siyasal meşruyetinin birikimci (cumulative) bir şekilde belirlendiğini göstermektedir. Örneğin asgari dönemde meşruyet temeli sayılan bir özellik, katılımcı ögeler ortaya çıkarken kaybolmamış ve varlığını devam ettirmiştir. Aynı şekilde, demokratikleşme alanında kaydedilen gelişme sosyal hakların kazanılmasıyla önemini yitirmemiş, bilakis kendisini daha güçlü bir şekilde hissettirmeye başlamıştır. Bu dört temel aşamayı ulus devletin siyasal meşruyetinin geleneksel temelleri olarak adlandırmak doğru olacaktır. Bu yönüyle ulus devletin dayandığı geleneksel meşruyet kaynaklarını liberal, demokratik, ulusalcı ve sosyal şeklinde nitelendirmek yerinde olacaktır. Halbuki küreselleşme ulus devlete yeni bir yükümlülük yüklemek üzeredir, ki buna küresel demek yerinde olacaktır. İşte, bugün küreselleşme-ulus devlet ilişkisinde yaşanan belirsizliklerin en önemli nedeni bu yeni yükümlülüğün sınırlarının tam olarak belirlenememiş olmasıdır. Bunun sınırları belirlenebildiği ve devlet de yeni yükümlülüğü kabul edebildiği ölçüde meşruyet zeminini kürese yapmış olacaktır. Bundan sonraki bölümde, bu belirsizliğin belli başlı güç kaynakları gözden geçirilecektir.

5. Küreselleşmenin Yansımaları

Fiilen oluşmaya başladığı kabul edilen 1648 tarihli Westphalia Anlaşmasından beri, modern siyasal yapı olarak biricikliğini koruyan, hatta zaman zaman güçlendiren ulus devlet, yaklaşık üçyüzlü yıllık tarihi içerisinde modern toplumların şekillenmesinde, sanayi devriminin yapılmasında ve toplumun ve bireyin kimliğine karar verilmesinde çok önemli işlevler üstlenmiştir (Hill, 1969; Anderson, 1974; Tilly, 1992). Aydınlanma felsefesi ile akılcılığın ön plana çıkması sonucunda bir siyasal yapı olarak ulus devlet her zaman yüceltilmiştir. Bir taraftan liberal değerleri, demokratik katılım yöntemlerini, sosyal politikaları ve ulusalcılığı içselleştiren, diğer taraftan topraksal bütünlüğü ve sınırlarının kesinliği ve aralarındaki ilişkilerin güç ilişkisi olduğu ve toplumların rasyonel çıkarlarına dayandığı yönünde uluslararası ilişkiler kuramcıları tarafından da varlığı haklı nedenlere dayandırılan ulus devlet, modern siyasetin icra edilebileceği ve insan özgürlüğünün geliştirilebileceği yegane siyasal yapı olarak mevcudiyetini pekiştirmiştir.

Varlığını uzun süredir güçlü şekilde koruya modern devletin bu başarısında kuşkusuz meşru bir zemine sahip olması ve bu zemini günün koşullarına göre genişletebilmesi etkin bir rol oynamıştır. Ancak, bugün gelinen nokta itibariyle, küresel aktörler olan çok uluslu şirketler, sivil toplum girişimleri ve küresel suç teşekkülleri ile yerel aktörler olan kimlik ve kültür politikası taşıyıcılarının ulus devletin gücünü, topraksal bütünlüğünü, kapasitesini, egemenliğini ve kimliğini önemli ölçüde sınırlandırdığına şahitlik edilmektedir (Cable, 1995; Gattlieb, 1993; Holton, 1998; Jackman, 1993).

Küresel ve yerel taleplerin incelenmesinden, ulus devletin siyasal meşruiyetini devam ettirebilmesini liberal bir ekonomi politikasına, demokratik yönetim biçimine, çok kültürlülüğü tanıyan bir siyaset anlayışına sahip olmasına ve küresel sorunları çözmekte yeterli ölçüde kabiliyet gösterebilmesine bağlamak hiç de yanlış olmayacaktır. Ulus devletin bu önceliklerden hangisine ağırlık vereceği önümüzdeki dönemde görülecektir. Zira devletin, kendisinden beklenenlerin hepsini aynı zamanda ve mekanda talep sahiplerine adil bir şekilde sunabilmesinin hiç de kolay olmayacağı anlaşılmaktadır. Örneğin, ileri düzey kapitalizmin beklediği liberal ekonomi politikası ile küresel kirlenme mutlaka çelişecektir. Ya da çok kültürlülüğü tanıyan bir siyaset şekli benimsemesi topraksal bütünlüğü açmaza sokacaktır. Bu çerçevede, küresel ve yerel aktörler ulus devletin değişmez kabul edilen en temel özelliklerini köklü bir dönüşüme tabi kılabilecektir. Ulus devletin kimlik, ulusal birlik, evrensellik, özerklik, topraksallık ve egemenlik gibi en

temel özellikleri küresel ortamda artık bundan yüz yıl öncesinde buldukları konumda değildir. Bu özelliklerdeki aşınma ve dönüşme, istikrar ve güvenlik gibi en temel kamu mallarının üretilmesinde ulus devleti çaresiz bir konumda bırakabilecektir. Bu çaresizlik ve iktidarsızlık doğrudan doğruya ulus devletin siyasal meşruyetinin sorgulanması sonucunu getirecektir.

Küreselleşme olarak tanımlanan olgunun özellikle Soğuk Savaş sonrasında ortaya koymuş olduğu dünya çapındaki ilişkiler bütünü, devletin geleneksel rol ve işlevlerini önemli ölçüde ya değiştirmeye ya da yok etmeye başlamıştır. Bilgi teknolojisindeki ilerlemeler sayesinde ulus devletin sınırlarının kesinliği kaybolmuş gibidir. Zira, ulus devlet, artık sınırlarından geçen bilgileri -ki bunlar doğrudan ‘ulusal çıkarlar’ a (!) aykırı olabilir- kontrol edememektedir. Fiziki sınırların bir önemi kalmamıştır.

Diğer taraftan, ekonomik serbestleşme hareketi, ulus devletleri, ekonomi alanındaki yetkilerini bırakmaya zorlamaktadır. Ticari malların, paranın ve yatırım araçlarının geçişi anlamında da fiziki sınırların bir önemi kalmamıştır. Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkmaya başlayan kapitalist üretim tarzının dünyanın doğal kaynaklarını fütursuzca kullanması neticesinde, herhangi bir ulus devlet tarafından doğrudan ele alınamayacak küresel sorunlar olarak çevre kirliliği, inorganik tarım, ekolojik dengenin ve yer yer iklimlerin köklü değişmesi gibi sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bu küresel sorunlar belki de ulus devletin kabiliyetinin test edileceği en somut gelişmedir. Zira, uzun zamandır, sınırları içerisinde ortaya çıkan çeşitli sorunları aşmaktaki yeteneği sayesinde önemli bir meşruyet temeli tesis etmiş olan ulus devletin mevcut yapısı ve öncelikleriyle, ortaya çıkan küresel sorunlar karşısında aciz bir konuma düşme eğilimine girdiği iddiaları yaygınlık kazanmaktadır. Muhtemel acziyet durumu her ne kadar hükümetler arası kimi örgütlenmelerle giderilmeye çalışılıyor olsa da, geleneksel olarak egemenlik ilkesi üzerine inşa edilmiş bulunan ulus devletlerin, teknik yönden bile olsa, hükümetler arası örgütleri etkin çalıştırarak küresel sorunları orta vadede çözebilecek gibi görünmemektedir.

Ulus devletin en önemli meşruyet kaynaklarından biri olan demokratik yönetim biçiminin küresel sorunları aşmaktaki sınırlılıklarını gözönünde bulunduran kimi kuramcılar, demokrasinin kozmopolitan versiyonun bugünün dünyasına uygulanma imkanı bulunduğunu, örneğin BM gibi örgütlenmelerin kozmopolitan demokrasiye geçişte önemli

işlevler üstlenebileceğini, bu geçişin hem imkan dahilinde hem de zorunluluk olduğunu iddia ediyorlar (Held, 1995). Ancak, bu tür iddiaların taşdığı temel bir eksiklik var: Kuram ile fiili duruma ilişkin beklentinin birbirinin içine geçiyor olması. Bir beklenti olarak kozmopolitan demokrasi herkesçe talep edilecek bir Şey olmasına karşın, bu yaklaşımda, fiilen egemenlik ilkesi üzerine bina edilmiş devletler sisteminin nasıl olup da bu ideale doğru yol alabileceği konusunda yeterli kuramsal açılımları görme imkanı zayıftır. Bu nedenle kozmopolitan ideal aslına bakılırsa, önceki yüzyıllardaki iddialarının (Kant, 1991) bugünün pratik sorunlarıyla eklemlenmiş hali gibi durmaktadır. Yine de, önümüzdeki dönemde çok önemli açılımlara gebe olabileceği gözardı edilmemelidir.

Öte yandan, küreselleşmenin getirmiş olduğu hızlı bilgi akışı sayesinde insanların birbirleri hakkında daha fazla bilgi edinmelerinin yolunun açılımlı olması, ayrıca tüketim toplumunun dayattığı tektipleştirici modern kimliğe tepki niteliğinde -ki tektipleştirme, yerel kimlikleri modernlik içerisinde eritiyor olduğundan yerel kimliklerin silinmesi anlamında bir kimliksizleştirme olarak da ele alınabilir- ortaya çıkmaya başlayan yerel kültür ve kimlik hareketleri, ulusal birliği ve kimliği tehdit eder hale gelmiştir. Ulusal bir kimlik ve kültür inşa etmek için yüzyıllardır mücadele eden ve böylece yeknesak bir ulusa sahip olmaya çalışan ulus devlet, yeni ortaya çıkan yerel kimlik ve kültürel talepler karşısında çoğu kere şaşkındır. Etnik, dini veya başka türlü yerel talepler, kuramsal düzeyde ulus devletin toplumsal birliğini tehdit ettiği gibi, bu yerel talepler kimi zaman da siyasal bir talebe dönüşerek ulus devletin en temel özelliklerinden kabul edilen topraksal bütünlüğu tehdit etmektedir. Bu yüzden, son on beş yıllık bir zaman dilimi içerisinde, ulus devlet sayısında dramatik bir artış yaşanmıştır. Yerel topluluklar bir taraftan mevcut ulus devletten ayrılmak isterlerken, diğer taraftan kendi ulusal devletlerini kurma ideali peşine düşmektedir.

Bu yeni gelişmeler neticesinde, ulus devletin siyasal meşruiyeti yeni bir kırılma noktası ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu kırılmaya neden olabilecek gelişmeler ve yeni talepler ulus devletin küresel durumda hangi öğelerden oluşan bir siyasal meşruiyet temeline dayanacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Elbette, küreselleşme ulus devletin geleneksel meşruiyet temellerinin -düzen, güvenlik, adalet, temsil, sosyal politikalar, ulusalcılık- uygulanmasında köklü bir gerilemeye neden olmayacaktır. Ancak, meşruiyet temellerinin uygulanmasında köklü politika değişiklikleri yaratabileceği gibi, yeni tür meşruiyet temelleri de ortaya çıkarabilecektir. Yani, düzen, adalet, temsil, sosyal haklar, refah beklentileri gibi geleneksel meşruiyet kaynakları ulus

devletin yükümlülüğü olarak devam edecek olmasına rağmen, küreselleşme bunlara yenilerini ekleyebilecek veya mevcutların uygulanmasında köklü dönüşümlere yol verebilecektir. Bu kapsamda, küreselleşme içerisinde ulus devletin siyasal meşruiyetinin icrasında köklü dönüşümlere yol açabilecek veya yeni meşruiyet kaynakları dayatabilecek etkenler üç ana eksen de tanımlanabilir. Bunlar, bireysel, yerel ve küresel unsurlardır.

Bireysel eksen de bakıldığında, klasik ulus devlet yapısı içerisinde geleneksel işlevler yerine getirildiği sürece ulus devletin siyasal meşruiyetinin birey tarafından sorgulanması olasılığı azalıyordu. Halbuki, küreselleşme süreci içerisinde bireyin talepleri ve beklentileri o kadar farklılaşmış görünüyor ki, geleneksel işlevlerin mevcut halleriyle yerine getirilmesi bireyin taleplerinin kösteklenmesi, dolayısı ile ulus devletin bir kısım bireylerin gözünde bir anda gayrı meşru hale gelmesi sonucunu doğurabilmektedir.

Cinsel tercihlerin tanınmasını talep eden cinsiyet politikaları, cinsler arası eşitlik üzerinde duran feminizm, devletin özel alana müdahalesini sınırlandırmak isteyen özgürlükçü talepler, özellikle silahlanma harcamalarına ayrılan payın bireysel refahı olumsuz etkilediği gerekçesiyle devletin savunma harcamalarının kısılmasına ilişkin talepler, katılımın sadece seçimlerde oy kullanmak yerine yönetim sürecine katılımı da içerir hale getirilmesine ilişkin talepler, devletin politikalarının ve yapısının bireyin anlık taleplerine cevap verebilecek şekilde şeffaf hale getirilmesine ilişkin talepler ve fırsat eşitliğinin tam olarak sağlanarak adaletin daha iyi sunulmasına ilişkin talepler küreselleşen dünyada bireyin devletten en fazla öne çıkan talepleri olarak göze çarpmaktadır.

Küreselleşme aynı zamanda bireyselleşmeyi de bir şekilde teşvik ettiğinden, bireysel talepler farklılaşmakta ve aciliyet arz etmektedir. Bu kadar farklı bireysel talebin sağlıklı bir şekilde ve istenen ölçüde karşılanabilmesi mevcut ulus devletin yapısı ile hayli zor görünmektedir. Örneğin, cinsiyet değiştirmenin tanınmasının toplumun geleneksel kesimleri üzerinde yaratacağı olumsuz etkiler de ulus devletin meşruiyetini farklı bir yönden aşındıracaktır. Dolayısıyla bireysel açıdan bakıldığında, ulus devletin bildiğimiz meşruiyet temelini köklü bir dönüşüm geçirmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bunun nasıl ve hangi araçlarla gerçekleştireceğini tabi ki zaman gösterecektir.

Yerel unsurlar incelendiğinde, ulus devletin oluşum sürecinde tek bir kültür ve kimliğin bütün vatandaşlara dayatıldığı ve zaman içerisinde

homojen bir ulusa erişildiğine tanıklık ediyoruz. Halbuki, erişildiği sanılan homojen ulus küreselleşme ile birlikte yeniden yerel köklerine dönmekte ve ulusal kimlik parçalanma noktasına gelmektedir. Bu gelişme de, ulus devletin uzun tarihi boyunca tek tipleştirmeye çalıştığı yerel özelliklerin aslında bastırıldığını, ancak toplumların zihninden silinemediğini göstermektedir. İnsan hakları, demokratikleşme ve özgürlükler konusunda aydınlanmacı felsefenin etkisi dünyanın her yerinde hissediliyor ve bu değerler önemli oranda benimseniyor olsa da, küreselleşme bu değerlerle birlikte evrensel kabul edilen öteki değerlerin de göreceli hale gelmesine neden olmaktadır.

Uzun zaman boyunca ulusal kimlik ve kültür ekseninde bir arada tutulan topluluklar, küreselleşmenin getirdiği bilgi yoğun ortamda kendi öz yerel değerlerine ve kültürlerine tarihte geriye giderek kolayca ulaşabilmekte, böylece geleneksellik modernlik içerisinde yeni şekliyle hayat bulmaktadır. Yerel kültürel talepler temelde, yerel farklılığın ulus devlet tarafından hukuksal, toplumsal ve siyasal olarak tanınması etrafında yoğunlaşmaktadır. Böyle bir tanınmanın varacağı sonucun ulusal dilin, eğitim sisteminin ve kültürün parçalanması ve dolayısı ile ulusal bütünlüğün dağılması olabileceği göz önünde bulundurulduğunda, bu tür yerel talepler, ulus devletin mevcut yapısı içerisinde gerçekten yerine getirilebilecek talepler olarak görülmemektedir.

Ulus devletin bu konudaki isteksizliği, kimi zaman keskin tartışmalara neden olabilmekte, ve yerel kültürel bir talep, bir anda mevcut ulus devletten ayrılarak yeni bir ulus devlet oluşturma yönündeki siyasal talebe dönüşüvermektedir. İşte, ulus devletin en temel özelliklerinden kabul edilen topraksal bütünlüğün parçalanma riski de burada yatmaktadır. Topraksal bütünlüğün korunmasındaki aşırı istek, yerel toplulukları ulus devletten yabancılaştırabilmekte, veya yerel taleplere olumlu cevap verilmesi durumunda ise topraksal bütünlüğün tehdit altında olduğu yönünde toplumun diğer kesimlerinde ortaya çıkabilecek bir güvensizlik ulus devletin meşruiyet temelini hepten sarsmaktadır. Tıpkı bireysel taleplere olduğu gibi yerel taleplere ulus devletin, yeni meşruiyet zemini inşa etme anlamında, nasıl yakalaşacağı ve sonucun ne olacağını zaman gösterecektir.

Küresel ortamda ulus devletin siyasal meşruiyetinin *küresel unsurları* diye tanımlayabileceğimiz değişim kaynakları ise çoğunlukla ve öncelikle *ileri düzey kapitalizm* merkezlidir. Liberal uygulamalar nedeniyle küresel ortamda modern devlet küresel ekonomik güçlerin beğenisini yeterince kazanmış durumdadır. Ticaret, yatırım ve finans alanlarındaki serbestleşme hareketi bütün ulus devletlerin katılımı ile

ivme kazanmakta, bu sürecin dışında kalan ulus devletin konumu ise tam bir yalnızlaşma olmaktadır.

Ulus devletin bu süreçte küresel kapitalist taleplere olumlu cevap vermesindeki en önemli etken, vatandaşlarına vaat etmiş olduğu refahı sunabilme amacıdır. Liberal politikalar uygulayan ülkelere doğrudan yabancı yatırımlar yapılmakta, istihdam artırılmakta ve ulusal gelir yukarılara çekilerek vatandaşların talebi kısmen karşılanmaktadır. Ancak, kapitalist üretim sürecinin doğurmuş olduğu çevre felaketleri, ileri düzey kapitalizme yapılan eleştirilerden ulus devletin de pay almasına neden olmaktadır.

Ayrıca, küresel kapitalizm ile işbirliği yapılmış olmasına rağmen, dünya üretimi ve tüketiminin paylaşımında gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler arasındaki oranın gittikçe gelişmiş ülkeler lehine yükseliyor olması, özellikle dünyanın gelişmemiş bölgelerindeki ulus devletlerin derin krizlere gebe kalması sonucunu doğurmaktadır. Üstelik zor durumda kalan sadece az gelişmiş ülkeler de değildir. İş gücünün ucuz olması nedeniyle yatırımların az gelişmiş ülkelere kayması sonucunda işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalan gelişmiş ülke vatandaşları da küresel kapitalizm ile birlikte kendi ulus devletlerine gittikçe daha soğuk bakmaktadırlar (Craig, 1996).

Kapitalist üretim tarzının dünya ölçeğinde yaygınlaşması, ticaretin ve finansın gittikçe liberalleşmesi her ne kadar ulus devletleri zaman içerisinde iktisat alanındaki yetkilerinden yoksun bırakma eğilimine girmiş olsalar da, bugünün dünyasında ulus devletler hala esas örgütler olarak durmaktadır (Hirst ve Thompson, 1996). Zira küreselleşmenin iktisadi boyutları onların katılımıyla gerçekleştirilen hükümetlerarası kurumlar -Dünya Ticaret Örgütü gibi- yoluyla sağlanmakta, bir anlamda devletler küresel yönetim örneği sergilemektedir. Her ne kadar bu örneklik en azından şimdilik öteki alanlarda -çevre kirlenmesinin önlenmesi gibi- yeterince başarılı olmasalar da, önümüzdeki dönemde ortaya çıkabilecek daha vahim durumlar karşısında ulus devletlerin küresel yönetimin öteki alanlarında da zorunlu adımlar atmasına yol açabilecektir.

Ayrıca, az gelişmiş ülkelerde çevrenin korunmasına ilişkin düzenlemelerin bulunmaması, çok uluslu şirketlerin başarılı bir şekilde bu durumu kendi lehlerine çevirmesi ve bu yüzden küresel çevre felaketlerinin bir anlamda teşvik edilmesi nedeniyle, küreselleşen dünyada çevre kirlenmesine duyarlı bir sivil toplum hareketi doğurmuştur. Bilgi teknolojilerindeki ilerlemenin de yardımıyla hızla

örgütlenebilen ve harekete geçebilen bu sivil girişimler, mevcut ulus devletlerin politikalarını sorgulamakta, çevre kirliliği ve nükleer silahlanma gibi olgular nedeniyle güvenlik anlayışının kökten değiştiğini ön plana çıkarmaktadırlar. Gerçekten de geleneksel anlamda güvenlik ulus devletin kendi topraklarının güvenliğini sağlama anlayışı üzerine inşa edilmişti ve bu da genellikle konvansiyonel askeri yöntemlerle elde edilebiliyordu. Halbuki, küreselleşme sürecinde kapitalist üretim zihniyetinin sonucunda ortaya çıkmış olan çevre kirliliği tehdidi ve ulus devletlerin nükleer-biyolojik-kimyasal silahlanma yarışına girmiş olması, güvenlik sözkonusu olduğunda hiçbir ulus devletin toprağının sınır ötesinde meydana gelebilecek iklimsel veya çevresel değişikliklerden etkilenmez olmadığını göstermiştir.

Güvenlik anlayışındaki bu köklü değişiklik ulus devletin mevcut yapısı içerisinde anlamlandırılması çok zor bir durumdur. Ortaya çıkan sivil girişimlerin tek endişe kaynağı çevre felaketlerinin kürenin ve dolayısı ile insanlığının geleceğine olan doğrudan tehdidi de değildir. Küresel sivil girişimler, dünya ölçeğinde adaletsiz gelişme seyrinin de insanlığın huzurunu bozucu ve istikrarı tehlikeye atıcı bir durum olduğunu ön plana çıkarmaya çalışıyorlar. Zira, küresel düzeyde gözlemlenen ideolojik kökenli terör eylemleri başta olmak üzere, dünyanın değişik yerlerindeki işsizlik, açlık ve çaresizlik durumunun her an bütün ulus devletlerin ve onların vatandaşlarının güvenliğini tehlikeye atıcı bir tehdit kaynağı olduğu açıktır. Bu tür küresel ölçekli sorunların mevcut ulus devlet yapısı ile bir çözüme kavuşturulması yönündeki görüşe olan inanç gittikçe azalmaktadır. Bu azalış ulus devletin siyasal meşruiyetini kökten sarsıcı bir durumdur.

Buna karşın, meşruiyet temelini sürekli yenilemeyi ve genişletmeyi becerebilmiş modern devletin, küresel sorunlarla başa çıkabilmekte hepten yetersiz kalacağı, varlık nedenini kaybedeceği ve sonunun geleceği iddiası da abartılıdır. Sorun, küresel konuların ulus devletler için çok yeni bir konu olması, aksi yöndeki iddialara karşın, hala dayanılmaz ölçüde aciliyet arz ediyor olmamasıdır. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde, küresel sorunların aciliyetinin artmasına paralel olarak muhtemelen hükümetlerarası küresel örgütlenmeler yoluyla yeni sorunlara daha ciddiyetle yaklaşacak olan ulus devlet, meşruiyet temelini biraz daha genişletme imkanına kavuşacaktır. İşte bu nokta siyasal meşruiyetin evriminde küresel yükümlülükleri ifade etmektedir.

6. Sonuç

Bireysel, yerel ve küresel ekseninde bugün tanık olunan gelişmeler, ulus devletinin hareket edebilme kabiliyetini olabildiğince sınırlandırdığından ve ortaya çıkan yeni talepler genellikle sınır ötesine veya sınırın özüne taşıdığından, ulus devletinin mevcut yapısı ile çaresiz bir konumda bulunduğu iddiaları yaygınlık kazanmaktadır. Bu çaresizliğin modern devletin siyasal meşruiyetini olabildiğince aşındırdığı, hatta fiziksel varlığının da kökten sorgulanmasına yol açtığı görüşleri yüksek sesle dillendirilmektedir. Zira, siyasal meşruiyet fiziksel varlığın ve gücün de temelini oluşturmaktadır. Meşruiyette meydana gelebilecek bir kırılma, doğrudan doğruya fiziksel varlığı da etkileyecektir.

Halbuki, yaklaşık dört asırlık tarihi boyunca ulus devletinin siyasal meşruiyeti hep sorgulanagelmiştir, ve her köklü sorgulama siyasal meşruiyet tabanının genişlemesiyle sonuçlanmıştır. Düzen ve güvenlik taleplerinden temsile, oradan ulusal öğelerin meşruiyetin önemli temeli haline gelmesine ve nihayet sosyal hakların yerleşmesine kadar geçen süre içerisinde, modern siyasetin icra edilebileceği biricik yapı konumundaki ulus devlet meşruiyetini korumakta ve yeni talepleri içselleştirmekte başarılı olabilmıştır.

Bugünlerde küreselleşme olgusu etrafında dönen ve bireysel, yerel ve küresel olarak sınıflandırabileceğimiz yeni talepler dizini karşısında ulus devletinin hepten çaresiz bir konumda olduğunu iddia etmek gerçekçi olmayacaktır. İki kutuplu dünya sisteminin sona ermesinden beri henüz çok kısa bir zaman dilimi geçmiştir ve yeni taleplerin olgunlaşma süreci bütün hızıyla devam etmektedir. Olgunlaşma sürecine paralel olarak ulus devletinin bu yeni talepleri yapısını, önceliklerini ve temel niteliklerini önemli oranda koruyarak içselleştirebileceğini öngörmek yanlış olmayacaktır.

Belki de bugün çoğumuzu ulus devlet olgusunun sona eriyor olduğu gibi bir düşünceye sevkeden en önemli etken, siyasal meşruiyetin yeni bir kırılma-evrim arefesinde olduğunu bize yeterince gösteremeyen kuramsal yaklaşımların eksikliğidir. Bugünkü haliyle modern devletin siyasal meşruiyetinin oluşması liberalizm, demokrasi ideali, devrimci ideolojiler ve uluslararası ilişkiler kuramlarınca yeterince ortaya konabilmişti. Ancak, içinde bulunduğumuz küresel ilişkiler ağının ve bununla eşzamanlı ortaya çıkan bireysel ve yerel taleplerin, bildiğimiz siyasal meşruiyet tabanı ile ilişkilendirilmesi, anlamlandırılması ve bir sonuca bağlanması pek olası değildir. Sorun, devletin bugün bulunduğu konumdan daha çok onun bulunduğu konumun yeni meşruiyet temelini

anlatmakta yetersiz kalan kuramsal yaklaşımlardan kaynaklanıyor olsa gerek.

Bu çalışma boyunca, modern devlete ilişkin bilinen önemli kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde, siyasal meşruiyetin modern devletin tarihi boyunca sürekli bir evrime tabi olduğu, küreselleşmenin bu evrim sürecinde yeni bir kırılma-dönüşme noktasına karşılık geldiği, yeni durumun ulus devlet olgusunun son bulmasıyla ilişkilendirilmesinin yanlış olacağı, biricik modern siyaset alanı olan devletin bu yeni durum karşısında geçmişte göstermiş olduğu beceriyi gösterebileceği ve devletin küresel yükümlülükler üstlenerek siyasal meşruiyetinin evrim sürecinin devam edeceği gösterilmeye çalışılmıştır.

Elbette sosyal ve siyasal olaylardaki değişimlerin açıklanmasında birçok değişken bulunmasına rağmen, ileriye dönük kesin bir tahminde bulunma olanağı yoktur. Bu yönde bir çaba içerisinde olan kuramsal yaklaşımların doğrulanması veya yanlışlanması tamamen tarihsel süreçte gözlenebilecek bir olgudur.

Bununla birlikte, toplumsal ve siyasal değişimlerin açıklanmasında güç kavramı çok merkezi bir role sahiptir. İdeal olarak olması beklenen ile gerçekte olanlar arasındaki kuramsal fark da tam bu noktadan kaynaklanır. Yani, güç olgusunu dikkate almayan ve ideal kimi kuramsal gereklilikler üzerinde duran kuramların bir ütopya olarak adlandırılması bu yüzdendir. Bu açıdan bakıldığında, devletin bir siyasal yapı olarak varlığını mevcut haliyle sonsuza kadar sürdüreceği veya devletin tamamen ortadan kalkacağı ya da mevcut yapısında köklü değişimlerin ortaya çıkabileceği yönünde kesin bir tahminde bulunmak zordur. Küreselleşme sürecinde devletin varlığının veya meşruiyetinin nasıl devam edip etmeyeceğine karar verecek olan, küresel ortamdaki güçlerin önümüzdeki dönemde kazanacakları veya kaybedecekleri güç oranlarıdır. Devlet de bu güç eksenlerinden birini teşkil etmektedir ve yaşanan çatışmaların tam merkezinde bulunmaktadır. Devletin gücünü koruyabilmesi elbette meşru bir zemine sahip olmasıyla mümkündür. Yine de, küreselleşme moderniteden köklü bir sapmaya işaret etmiyorsa ve ulus devlet en önemli modern olgulardan biriye, önümüzdeki dönemde devletin yeni yükümlülükler üstlenerek ve meşruiyet temelini genişleterek varlığını korumaya devam etmesi beklenen durum olsa gerek.

Kaynakça

- Amin, Samir (1997) *Capitalism in the Age of Globalization*. London: Zed Books.
- Anderson, Perry (1974) *Lineages of Absolutist State*. London: Verso.
- Ashley, K. Richard ve Walker, R.B.J. (1990) "Reading Dissidence/Writing the Discipline: Crisis and the Question of Sovereignty in International Studies", *International Studies Quarterly*, 34, 367-416.
- Barker, Rodney S. (1990) *Political Legitimacy and the State*. Oxford: Clarendon Press.
- Bodin, Jean (1992) *Jean Bodin on Sovereignty*. Cambridge Texts in the History of Political Thought. Derleyen ve tercüme eden Julian H. Franklin. Cambridge: Cambridge University Press.
- Cable, Vincent (1995) "The Diminished Nation State: A Study in the Loss of Economic Power", *Daedalus*, 124 (2).
- Carr, Edward H. (1946) *Twenty Years' Crisis, 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. London: Macmillan.
- Connolly, William (1995) *The Ethos of Pluralization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Connolly, William (1991) *Identity/Difference: Democratic Negotiations of Political Paradox*. London: Cornell University Press.
- Craig, Stephan C. (1996) *Broken Contract: Changing Relationships between Americans and their Government*. Boulder: Westview Press.
- Gattlieb, Giddon (1993) *Nation Against State: A New Approach to Ethnic Conflicts and the Decline of Sovereignty*. New York: Council of Foreign Relations Press.
- Gellner, Ernest (1997) *Nationalism*. New York: New York University Press.
- Giddens, Anthony (1990) *The Consequences of Modernity*. Standford: Standford University Press.
- Gilpin, Robert (1987) *The Political Economy of International Relations*. Princeton: Princeton University Press.
- Habermas, Jürgen (1975) *Legitimation Crisis*. Boston: Beacon Press.
- Held, David (1995), *Democracy and the Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*. Cambridge: Polity Press.
- Held, David (1996), *Models of Democracy*. Stanford: Stanford University Press.

- Hill, Christopher (1969) *Reformation to Industrial Revolution*. England: Penguin Books.
- Hirst, Paul ve Grahame Thompson (1996), *Globalization in Question*. Cambridge: Polity Press.
- Hobbes, Thomas (1991) *Leviathan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holton, R.J. (1998) *Globalization and the Nation State*. St. Martin's Houndmills: Macmillan Press.
- Jackman, W. Robert (1993) *Power without Force: The Political Capacity of Nation States*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Kant, Immanuel (1991) *Kant : Political Writings*. Derleyen Hans Reiss, tercüme eden H.B. Nisbet. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keohane, Robert O. (1984) *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Keohane, Robert O. ve Nye, Joseph (1989) *Power and Interdependence*. Glenview: Foresman/ Little Brown College Division.
- Laclau, Ernesto and Mouffe, Chantal (1985), *Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Locke, John (1964) *Two Treatises of Government*. Derleyen Thomas I. Cook. New York: Hafner Publishing Company.
- Machievelli, Niccolo (1988) *The Prince*. Derleyen Quentin Skinner ve Russell Price. New York: Cambridge University Press.
- McGrew, Anthony G. (1992), *Global Politics: Globalization and Nation State*. Cambridge: Polity Press.
- Mercer, Jonathan (1995) “Anarchy and Identity”, *International Organization*, 49, 229-52.
- Mill, John Stuart (1993) *Utilitarianism, On Liberty, Considerations of Representative Government*. London: Everyman.
- Morgenthau, Hans J. (1985) *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. Derleyen Kenneth W. Thompson. New York: Random House.
- Mouffe, Chantal (2000), *The Democratic Paradox*. London: Verso.
- Mouffe, Chantal (2005), *On the Political*. London: Routledge.
- Robertson, Roland (1992) *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage.
- Tilly, Charles (1992) *Coercion Capital and European States*. Oxford: Blackwell.

- Waltz, Kenneth (2000), ‘‘Structural Realism after the Cold War’’, *International Security*, 25, 4-41.
- Waltz, Kenneth (1979) *Theory of International Politics*. New York: Random House.
- Waltz, Kenneth (1959) *Man, the State and War: A Theoretical Analysis*. New York: Colombia University Press.
- Wendt, Alexander (1992) ‘‘Anarchy is What States Make of it: The Social Construction of Power Politics’’, *International Organization*, 46, 391-425.